

Memo

Aan: Gedeputeerde Staten, Provincie Flevoland

Van: Energie Expertisecentrum Flevoland (stichting DE-on), Willem Enklaar

Datum: 7-6-2021

Betreft: Verzoek om uitbreiding van de lening ten behoeve van duurzame energie en energiebesparingsprojecten

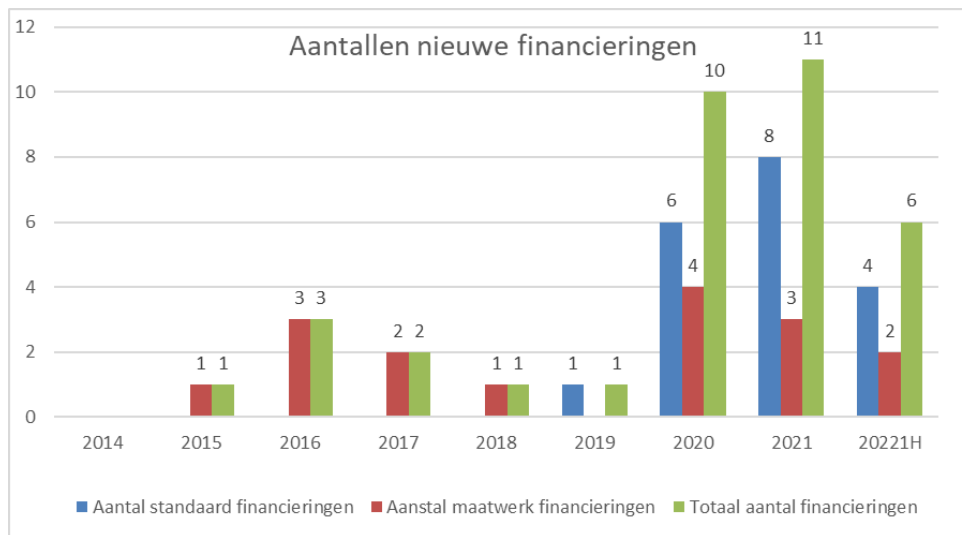

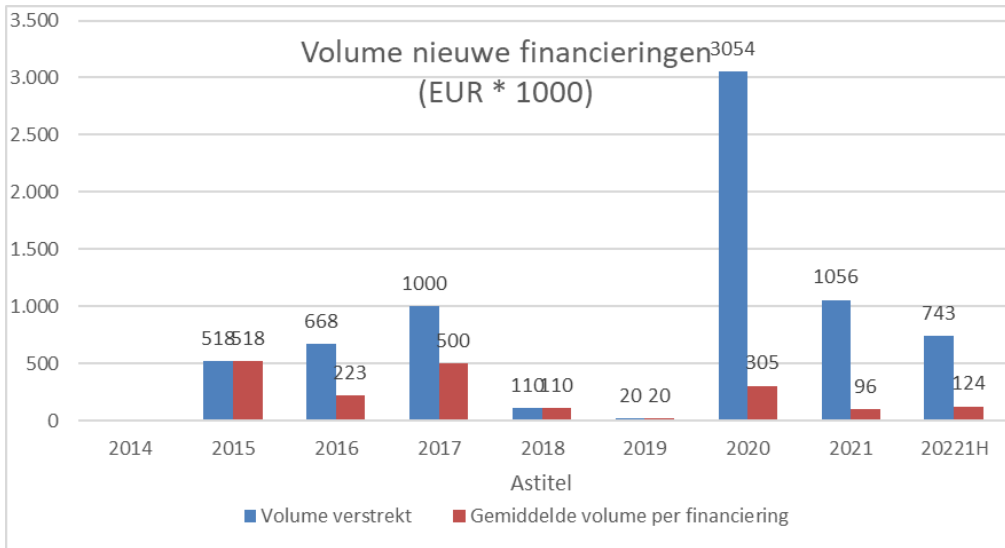
Inleiding & verzoek

- EEF heeft van de provincie in 2014 een lening van EUR 6.495.000 (subsidie nummer 1499416) ontvangen om duurzame energieprojecten en energiebesparingsprojecten in Flevoland te ondersteunen. In 2018 is de lening verhoogd met EUR 1.000.000 (subsidie nummer 2270539). Naar verwachting zal het volledige geleende bedrag in de loop van 2023 aan projecten zijn verstrekt of zijn gecommiteerd aan projecten.
- We zien een groei in behoefte aan financiering van EEF en verwachten dat die doorzet. De groeiende aandacht voor verduurzaming, de energietransitie, sterk stijgende kosten voor energie en groei in bekendheid van de mogelijkheden van EEF (zowel met betrekking tot financiering als tot kennis en advies) geven hier aanleiding toe.
- Zonder uitbreiding van de financiering kan EEF Flevolandse bedrijven en instellingen niet in deze behoefte voorzien, terwijl de markt deze behoefte onvoldoende invult.
- Om die reden heeft EEF behoefte aan uitbreiding van de bestaande lening van de provincie en vragen wij de Provincie de in het coalitieakkoord afgesproken uitbreiding vrij te geven.
- **Verzoek:** Op dit moment is, conform het coalitieakkoord, in de Brede Bestemmingsreserve een reservering gemaakt van EUR 6,5 miljoen ten behoeve van uitbreiding de bestaande lening. In dit memo verzoeken we om die uitbreiding van EUR 6.5 miljoen beschikbaar te stellen, op basis van dezelfde voorwaarden als de bestaande lening.
- In dit memo geven we verdere onderbouwing van dit verzoek.

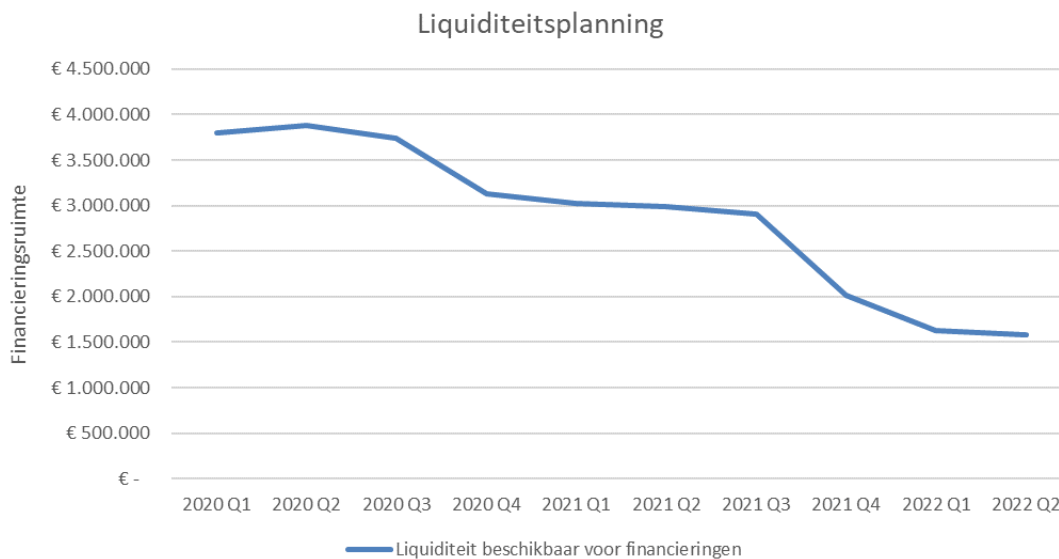
Stand van zaken EEF

- In de grafiek hieronder staat de ontwikkeling van de portefeuille financieringen van EEF, zowel op basis van volume, als op basis van aantallen financieringen. De grafiek laat zien dat de portefeuille nu sneller groeit, met name in 2020 en 2021. Dit geldt voor aantallen en volume. Dit sluit aan bij de toenemende aandacht voor verduurzaming en de energietransitie bij ondernemers en instellingen in Flevoland. Dit komt voort uit een steeds groter maatschappelijk gevoel van urgentie m.b.t. verduurzamingsmaatregelen, grotere wettelijke druk m.b.t. toepassing van verduurzamingsmaatregelen en een steeds betere business case van investering in opwek van duurzame energie en energiebesparing (versterkt door hoge energieprijzen).
- We zien dat de gemiddelde omvang van de leningen daalt, omdat grotere projecten typisch door de markt zelf worden gefinancierd en EEF gevraagd wordt als financier van (meer) relatief kleine projecten, waar de markt geen financiering op aanbiedt. We verwachten daarnaast dat EEF in de warmtetransitie (die nog op gang moet komen) ook weer grotere financieringen zal verstrekken. Sinds 2021 staan we ook open voor financiering van windprojecten als deze ontwikkeld worden door energiecoöperaties of op een andere manier een burgerinitiatief betreft. Dat zijn typisch ook grotere bedragen.

- Per 1 juli 2022 verwachten we dat circa EUR 1,6m resteert van de in te zetten middelen voor financieringen. Hierbij houden we rekening met terugbetalingen en nemen we gecommiteerde bedragen die nog niet getrokken zijn mee als uitzettingen. In de bijlage hebben we een overzicht van de besteding van de beschikbare middelen toegevoegd, waarin de historische ontwikkeling van de portefeuille zichtbaar is tot 1 juli 2022. In de grafiek hieronder hebben we de historische ontwikkeling van de liquiditeit voor uitzettingen weergegeven (op basis van het liquiditeitsverloop in de bijlage).

- Voor 2022 is deze liquide positie nog voldoende, maar gaande 2022 zullen we moeten 'afremmen' als er geen zicht is op een uitbreiding van de lening van de provincie. In de volgende paragraaf geven we een toekomstscenario weer van de ontwikkeling van de portefeuille, gebaseerd op de huidige pijplijn. Het overzicht daarvan is in de bijlage meegestuurd. Als alle transacties plaatsvinden, heeft EEF per jaareinde 2022 nog ca. EUR 154k te besteden en zal de financieringsactiviteit gestopt worden.

- Conform de subsidiebeschikking verstrekt EEF financieringen aan projecten, op basis van bewezen technologieën. Dit betreft zonne-energie, warmte opwek uit biomassa of aardwarmte, en energiebesparende maatregelen zoals de toepassing van LED. De financieringen zijn additioneel aan de markt en lossen marktimperfecties op.
- De financieringen dienen tot gevolg te hebben dat andere financiers ook bijdragen. De realisatie van deze doelstelling meten we op basis van de zogenaamde multiplier: de ratio van de extra financiering in verhouding tot de EEF financiering. De doelstelling is om in ieder geval een multiplier van 5 te realiseren, rekening houdende met de hele portefeuille.
- De financieringen dienen daarnaast bij te dragen aan minimaal 8.000 ton CO2 besparing per jaar. Jaareinde 2021 droeg EEF met haar financieringen bij aan ongeveer 46k ton CO2 per jaar besparing en is er naast de financieringen van EEF voor een bedrag van ongeveer 9,7 maal het volume van de EEF financieringen verstrekt aan de projecten die EEF financiert.

Verwachtingen 2021-2030

- Gedreven door onder andere het klimaatakkoord en de RES, wil Flevoland de komende jaren de energietransitie in Flevoland verder versnellen. Belangrijke thema's daarbij zijn o.a. de verduurzaming van MKB-bedrijven, betrokkenheid van energiecoöperaties, het omzetten van de verschillende warmtevisies naar uitvoeringsprogramma's en het aanjagen van innovaties bijvoorbeeld op het gebied van waterstof, duurzame mobiliteit en energieopslag.
- De huidige marktontwikkelingen waarbij stroom en gasprijzen op zeer hoge kostenniveaus liggen hebben daarnaast een versnellend effect op de mate waarin bedrijven en instellingen aan de slag willen verduurzaming van hun energievoorziening.
- Voor de realisatie van (landelijke en provinciale) doelstellingen m.b.t. deze thema's is de financiering van de daarvoor noodzakelijke verduurzamingsprojecten een belangrijke uitdaging. De uitdaging betreft zowel projecten m.b.t. opwek van duurzame energie als maatregelen waarmee energie bespaard wordt.
- Belangrijkste uitdagingen voor **MKB** zijn dat de markt de noodzakelijke investeringen (en daarmee financieringen) te klein vindt, dat er bedrijfsspecifieke aanleidingen zijn waardoor financiering niet verkregen wordt of dat banken de financieringen te risicovol vindt. Dit is wat we van onze klanten horen. Ook kiezen bedrijven er soms voor om hun financieringsruimte bij de bank te bewaren t.b.v. investeringen in hun 'reguliere' activiteiten.
- We zien tegelijkertijd ook dat MKB bedrijven steeds meer met verduurzaming aan de slag willen, gedreven door strengere naleving van wettelijke eisen, de eigen overtuiging (al dan niet gedreven door de keten waarbinnen ze actief zijn) en financiële prikkels (versterkt door hoge energieprijzen).
- De uitdaging bij **warmteprojecten** is vaak de complexiteit van de projecten en de tegelijkertijd grote investeringsvolumes. We voorzien in eerste instantie vooral een rol van EEF als financier van risicokapitaal (achtergestelde leningen). Naast financier kan EEF ook adviseur, verstrekker van ontwikkelkapitaal of verbinder zijn.
- Volgens het Klimaatakkoord moeten zowel wind- als grote zonprojecten op land voor een groot deel **lokaal 'eigenaarschap'** hebben. Dit kan op verschillende manieren worden vormgegeven, maar leidt er vaak toe dat energiecoöperaties betrokken zijn. Energiecoöperaties hebben typisch ook vaak een behoefte aan (aanvullende) financiering bij projecten waar ze een rol spelen (naast de ondersteuning

bij ontwikkeling van projecten die EEF ook biedt), omdat ze simpelweg minder goed toegang hebben tot financiering. Vaak gaat het om relatief grote bedragen, zeker gezien de investeringsbegrotingen van windprojecten.

- Tenslotte zijn er de meer **innovatieve thema's** zoals waterstof en opslag, waarvan projecten steeds groter zullen worden (mede doordat ze uit de innovatieve fase komen) en daarmee ook financieringsbehoeften toenemen. Het betreft dan specifiek financiering van infrastructuur die verband houdt met waterstof en opslag.
- Ook bij **nieuwe thema's** kunnen we een belangrijke versnellende rol spelen. Zo liggen er mogelijkheden voor financiering van de combinatie van asbestverwijdering en zon op dak. De provincie heeft voor dit onderwerp een subsidie beschikbaar en EEF kan daarbij aanvullend financieren.
- Daarnaast zien we ook **mobiliteit** als een thema waar EEF met haar financieringen een rol kan spelen (we denken dan aan bijvoorbeeld financiering van laadinfrastructuur).
- We willen met EEF ook een rol spelen als financier van deze nieuwe thema's die een extra versnelling aan de energietransitie geven.
- Al met al verwachten we dat de groeitrend die we nu zien doorzet, zowel m.b.t. aantallen financieringen en investeringsvolume.

Kasstroomprojecties tot 2028

- De kasstroomprojecties hieronder geven een beeld van hoe het doorzetten van de trend eruit zou kunnen zien. Het zijn voorzichtige, realistische, projecties. Als de groei sneller zou zijn dan is de uitbreiding van de lening ook eerder volledig ingezet.
- We hebben de kasstromen die verband houden met de financieringsactiviteiten van EEF weergegeven, rekening houdend met de verhoogde lening van de provincie.
- Naast de lening beschikt EEF ook over een exploitatiesubsidie van EUR 500k m.b.t. 2022 (subsidiebeschikking 2877075) en een lening van EUR 1m (subsidiebeschikking 2325564) op basis waarvan we ondernemers en instellingen kunnen financieren in de ontwikkelfase. Deze laatste lening kunnen we nog tot en met 2023 gebruiken en heeft een looptijd tot 2025. Tenslotte beschikt EEF nog over een klein deel van de Green Deal Gelden (totaal EUR 365k, waarvan ongeveer EUR 40k resteert, subsidienummer 1792391) die in 2015 beschikbaar zijn gesteld om ontwikkeling van projecten te ondersteunen. Deze middelen (en kasstromen die ermee verband houden) zijn niet meegenomen in onderstaande projecties.
- Verdere aannames hebben we apart toegelicht onder de projecties.

EUR * 1000	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Standaard financiering aantal	11	15	20	25	30	30	30	30	30	30
Gemiddelde omvang	41	35	35	35	35	35	35	35	35	35
Volume	335	525	700	875	1.050	1.050	1.050	1.050	1.050	1.050
Maatwerk financiering aantal	3	4	4	4	4	4	4	4	3	3
Gemiddelde omvang	240	300	300	300	300	300	300	300	300	300
Volume	720	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	900	900
Totaal nw financieringen	1.055	1.725	1.900	2.075	2.250	2.250	2.250	2.250	1.950	1.950
Aflossingen (vanaf 2023 1/7 van nw financieringen vorig jaar, en geplande aflossingen bestaande portfolio)		398	633	834	1034	1203	1366	1434	1490	1273
Financieringsbehoefte	717	1327	1267	1241	1216	1047	884	816	460	677
Cumulatief		1327	2594	3835	5051	6098	6982	7798	8258	8935
Rente op nieuwe financieringen		31	59	96	133	167	196	222	241	258
x1000 eur	2.021	2.022	2.023	2.024	2.025	2.026	2.027	2.028	2.029	2.030
Cash begin jaar	2.739	2.026	7.209	5.955	4.740	3.559	2.550	1.702	916	472
CASH IN										
Nieuwe lening Provincie	-	6.500	-	-	-	-	-	-	-	-
Aflossingen op verstrekte financieringen	339	398	633	834	1.034	1.203	1.366	1.434	1.490	1.273
Rente op verstrekte financieringen	215	230	236	250	261	269	271	268	262	266
Afsluitprovisie en andere inkomsten	45	37	39	41	43	43	43	43	40	40
TOTAAL CASH IN	598	7.165	908	1.125	1.338	1.514	1.679	1.745	1.792	1.578
CASH UIT										
Management kosten	(162)	(177)	(180)	(182)	(185)	(188)	(191)	(194)	(196)	(199)
Operationele kosten	(94)	(80)	(81)	(83)	(84)	(85)	(86)	(88)	(89)	(90)
Uitzetting nieuwe financieringen	(1.056)	(1.725)	(1.900)	(2.075)	(2.250)	(2.250)	(2.250)	(2.250)	(1.950)	(1.950)
TOTAAL CASH OUT	(1.311)	(1.982)	(2.161)	(2.340)	(2.519)	(2.523)	(2.527)	(2.531)	(2.235)	(2.240)
SALDO CASH IN - OUT	(713)	5.183	(1.253)	(1.215)	(1.181)	(1.009)	(848)	(787)	(444)	(661)
Cash einde jaar inclusief nw lening		7.209	5.955	4.740	3.559	2.550	1.702	916	472	(189)
Cash einde jaar exclusief nw lening		709	(545)	(1.760)	(2.941)	(3.950)	(4.798)	(5.584)	(6.028)	(6.689)
Portfolio einde jaar	4.226	5.553	6.820	8.061	9.277	10.324	11.208	12.024	12.484	13.161
Operationeel resultaat (inkomsten minus kosten)		10	14	25	35	38	36	30	16	15

Toelichting kasstroomprojecties:

- **Groei en omvang financieringen:** Groei in portfolio voortbouwend op huidige portfolio qua opbouw en groei. In 2021 hebben we 8 standaard financieringen en 3 maatwerkfinancieringen verstrekt en gedurende de eerste helft van 2022 2 maatwerkfinancieringen en 4 standaard financieringen. Gemiddelde omvang van de standaard financieringen was in 2020 en 2021 ongeveer EUR 40.000,- en van maatwerkfinancieringen was dit ongeveer EUR 534.000,-. Hierin is ook een relatief grote financiering van EUR 2m voor ACL meegenomen. Daarom hebben we EUR 300.000,- toegepast in de projecties. Voor de standaard financieringen hebben we conservatief EUR 35.000,- toegepast.
- Bestaande portfolio per jaareinde 2021 is inclusief circa EUR 530k getekende, maar nog niet uitgekeerde financieringen.

- **Rente, afsluitprovisie en andere inkomsten:** Gemiddelde rente op door EEF verstrekte financieringen is conservatief aangenomen op 3,5%, omdat we nu 3% toepassen voor standaard financieringen en 3-6% voor maatwerkfinancieringen (3-3,5% voor senior financieringen en 4-6% voor junior financieringen). Verder aangenomen dat we 1% afsluitprovisie ontvangen over alle financieringen. Op dit moment passen we dat ook toe. Tenslotte hebben we aangenomen dat we EUR 20k extra inkomsten realiseren. Deze inkomsten komen voort uit adviesdiensten die EEF verleent. We hebben aangenomen dat we geen rente ontvangen op credit gelden, in het licht van de huidige rentestanden (op dit moment betaalt EEF nog voor creditgeld).
- **Aflossingen:** Dit betreffen de geplande aflossingen van de huidige portfolio t/m 2022. Verder passen we toe dat de nieuwe financieringen gemiddeld in 7 jaar terugbetaald worden. Vanaf 2028 worden dan alle leningen geleidelijk terugbetaald, zodat in 2034 afgelost kan worden bij de provincie.
- **Kosten:** Dit betreffen de operationele kosten van EEF t.b.v. de financieringsactiviteiten. We hebben hierbij de begrote kosten uit het jaarplan 2021 toegepast, geïndexeerd naar de toekomst toe op basis van een jaarlijkse indexatie van 1.5% (dat was ook de indexatie die begin 2021 is toegepast, op basis van CPI-cijfers over 2020; begin 2022 is een indexatie van 1,9% toegepast).
- **Operationeel resultaat:** Op basis van bovenstaand scenario heeft EEF een positief operationeel resultaat vanaf 2021 en kan vanaf dat moment dus het negatieve eigen vermogen ingelopen worden. Het is nog steeds mogelijk om volledig revolverend te zijn. Uitdagingen en risico's daarbij zijn langzamere groei van de lening portefeuille dan verwacht in eerste jaren, dat rentebaten op creditgelden lager zijn dan verwacht (in de oorspronkelijke projecties werd uitgegaan van 3% credit rente op basis van renteniveaus in die tijd, terwijl EEF nu betaalt op haar creditgeld, en ook in de eerdere jaren lagere creditrente had), en materialiseren van investeringsrisico's (zoals bij Groen Gas Almere heeft plaatsgevonden in 2019 / 2020).